

פרשת ויגש "האומרים שמע ישראל"

בראשית (מו:כט)

וַיִּסְּרֵן יוֹסֵף מִרְפָּתוֹ וַיַּעַל לְקִרְאֵת־יִשְׂרָאֵל אָבִיו וַיִּשְׁנֶה וַיִּבְרָא אֵלָיו וַיִּפְּלֵ עַל־צַנְאָרָיו וַיִּבְכֶּן עַל־צַנְאָרָיו עוֹד:

רש"י

ויבך על צואריו עוד - לשון הרבות בכיה וכן (איוב לד כג) כי לא על איש ישים עוד, לשון רבוי הוא, אינו שם עליו עלילות נוספות על חטאיו, אף כאן הרבה והוסיף בבכי יותר על הרגיל אבל יעקב לא נפל על צוארי יוסף ולא נשקו, ואמרו רבותינו שהיה קורא את שמע:

רמב"ן

וירא אליו - יוסף נראה אל אביו. ויבך על צואריו עוד, לשון הרביית בכיה, אבל יעקב לא נפל על צואר יוסף בנו ולא נשקו, ואמרו רבותינו שהיה קורא קריאת שמע, לשון רש"י. ולא ידעתי טעם "בוירא אליו", כי בידוע שנתראו כאשר נפל על צוארו. ועוד, כי איננו דרך כבוד שיפול יוסף על צוארי אביו אבל שישתחוה לו או שינשק ידיו, ככתוב (להלן מח יב) ויוצא יוסף אותם מעם ברכיו וישתחו לאפיו, והשעה הזו ראוייה יותר להשתחות לו. וכן כל "עוד" בכתוב תוספת על עיקר הוא, איננו כמו הרבה, לא על איש ישים עוד (איוב לד כג), שישים עליו כפי חטאיו ולא יותר: והנכון בעיני כי כבר היו עיני ישראל כבדים קצת מזוקן, וכשבא יוסף במרכבת המשנה ועל פניו המצנפת כדרך מלכי מצרים, לא היה ניכר לאביו וגם אחיו לא הכירוהו, לפיכך הזכיר הכתוב כי כאשר נתראה אל אביו שהביט בו והכירו נפל אביו על צוארו ובכה עליו עוד, כאשר יבכה עליו תמיד עד היום הזה כשלא ראהו. ואחר כך אמר אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך: ודבר ידוע הוא מי דמעו מצויה, אם האב הזקן המוצא את בנו חי לאחר היאוש והאבל, או הבן הבכור המולך.

אברבנאל

וכאשר הודיעו יהודה כי כבר היה אביו בגושן אסר יוסף מרכבתו כי לחריצותו לראות את אביו לא צוה את עבדיו שיאסרוהו לו אבל הוא בעצמו אסר את המרכבה ויעל לקראת אביו גושנה. ולפי שבא על המרכבה ועל פניו המצנפת כדרך מלכי מצרי' לא היה ניכר לאביו וגם לאחיו וכאשר הסיר המצנפת וירא אליו ר"ל שנתגלה אל אביו אז ויפול על צואריו ר"ל יעקב נפל על צוארי יוסף ויבך על צואריו עוד ר"ל שבכה עליו עוד ממה שבכה קודם לזה בימי אביו וזה טעם עוד. ואז אמר ישראל ליוסף אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך כי עודך חי ר"ל עתה אמות שמה וטוב לב כיון שראיתי פניך לא בעבור הממשלה אשר לך כי אם להיותך חי כי זהו ראש שמחתי לא דבר אחר.

אור החיים (בראשית מו:ל)

אכן כוונת דברי יעקב הם כי הגם שנתבשר כי עודנו חי זה הועיל לדעת שישנו במציאות אבל עדיין לבו דוי עליו לצד היותו בין האומות שפל עבד מושלים אם עודנו בצדקותו ולא כהתה עינו ולא נס ליחו, או לצד היותו מובדל ממנו ונתון תוך הקליפות ובפרט טומאת מצרים, ומה גם לצד מה שעברו מרוח הקודש שאמר (ל"ז) טרוף טרוף יוסף חיה רעה אכלתהו, (ב"ר פ' פ"ד) ודבר ידוע הוא כי הצדיקים יותר יחפצו בהעדר הבן בהיותו בן מביש ומה גם יעקב הצדיק, אשר על כן לא היתה שמחתו שלימה מספק זה עד וירא אליו והכיר בו בפניו כי הכרת הפנים תענה באיש, וכמו כן מצינו לצדיקים שלמים וכן רבים שהכירו ברושם הפנים מעשה אדם ומכל שכן יעקב אבינו שיכיר, לזה כשהכיר בו אמר אליו אמותה הפעם פירוש הפעם הזאת בראיתך ולא מקודם כשנתבשרתי, והטעם אחרי ראותי פניך והכרתי בהם שעודך חי פי' צדיק כמקודם ולא נשתנה דיוקנך מכמות שהיה אלא עודך חי כי הצדיקים קרויים חיים (ברכות יח א) ונכון:

מזאור ושמזש

וזהו ויאסר יוסף מרכבתו היינו למדתו - הוא מדת צדיק, ויעל לקראת אביו שהיה עליה ויחוד עם אביו, גשנה היינו למדה הנזכרת לעיל, וירא אליו ויפול על צואריו. ויעקב רצה לבחון זאת, אם עדיין נשאר יוסף בסוד צדיק ולא פגם, זה הוא הבחינה שקרא קריאת שמע, ובאם שח"ו היה יוסף פוגם באיזה דבר חלילה - אזי היה מבלבל את יעקב אביו מיחודו, אך יוסף הצדיק עמד בצדקו ולא היה מבלבל ליעקב כלל, אז היה יודע יעקב בבירור גמור שעדיין עומד בסוד צדיק הראשון, ואז יוכל לקשר כל המידות כנזכר לעיל בלי הפסקה. וזהו שאמר הכתוב ויאמר ישראל אל יוסף אמותה הפעם רצה לומר, שלא אמות אלא פעם אחת, ואז תפסוק ההתקשרות בעת שיבוא עת זמן פרידתי מן העולם, אבל לא קודם. וזהו אחרי ראותי את פניך כי עורך חי רצה לומר, שאתה בבחינת חי היינו במדה שלך, ואזי אהיה גם כן תמיד בבחינת 'חי' כדפרישית בפרשת מקץ, שאוכל להתייחד תמיד בלי הפסקה. וזהו שדרשו (אליהו רבה ו) נַחֲזִי יַעֲקֹב פְּאָרֶץ מְצָרִים שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה, שעיקר חיותו היה אותם השבע עשרה שנה שהיה במצרים, ועל פי דברים אלה יובן, כי אז היה יכול להיות מייחד ומקשר תמיד מבלי הפסקה, ודו"ק והבן.

רש"י הירש

יוסף בכה, יעקב לא בכה; יוסף בכה עוד, יעקב כבר כילה לבכות; יוסף בכה עוד בשעה שיעקב דבר אתו - בקוים קטנים אלה משתקפת האמת העובדתית. יעקב חי עד כה חיים חדגוניים, הוא בכה את יוסף, האבל שלט בכל חייו הנפשיים. אך בחיי יוסף רבו התמורות והחליפות, ולא היתה לו שהות לפנות את לבו לצער הפרידה; ההווה בכל עת מילא את לבו. רק עתה, בשעה שנפל על צוארי אביו, הוא חש את כל צער הפרידה, וחי עוד פעם את עשרים השנה שכבר עברו. יעקב כבר היה לישראל, ויוסף בכה עוד.

פלי יקר (דברים ו:ד)

שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד. פירש רש"י שהוא אלוקינו ולא אלוקי האומות לעתיד יהיה ה' אחד. ביאור הענין כדאמר רבי אחא בר חנינא כתיב ביום ההוא יהיה ה' אחד (זכריה יד ט) אטו האידנא לאו אחד הוא? אלא לא כעולם הזה העולם הבא כי בעולם הזה על בשורות טובות הוא אומר ברוך הטוב והמטיב ועל בשורות רעות הוא אומר ברוך דיין האמת, אבל לעולם הבא על כולם יאמרו הטוב והמטיב (פסחים ג א). לפי שבעולם הזה מצד שרואין פעולות הפכיות להרע או להיטיב על כן יצאו קצתם למינות לומר שתי רשויות הן, כי מהתחלה אחת לא יצאו שני הפכים כמבואר למעלה בפרשת בראשית (א ה) בפסוק ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד. אבל לעולם הבא שכבר נשכחו כל הצרות וכולם משכחים ואומרים על בשורות טובות הטוב והמטיב ולא יראו אז ההפכיות על כן יהיה ה' אחד בפי כל ושמנו אחד, כי שינוי השמות מדין לרחמים יסכב להם טעות זה. לפיכך ה' אלקינו היינו שם של דין ורחמים שישראל לכד מיחסים אותם לא-ל אחד, ולעתיד יהיה ה' אחד כי לא ישתמשו כולם כי אם בשם של רחמים:

רש"י (בראשית לז:לה)

אבל שאולה - כפשוטו לשון קבר הוא, כאבלי אקבר, ולא אתנחם כל ימי. ח ומדרשו גיהנם, סימן זה היה מסור בידי מפי הגבורה אם לא ימות אחד מבני בחיי מובטח אני שמיני רואה גיהנם:

שם משמואל (שנת תרע"ב)

ונראה להוסיף עוד דברים, דמאחר שבא אז יעקב אבינו ע"ה בגלות וידע שמדת הדין מתוחה כנגדו כמ"ש הרמב"ן בפסוק ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק, ע"כ התקשר אז דוקא באהבה ביחוד הש"י וזכה נמתקו כל הדינים. וזה היתה הקדמה ופתח לכל הגלות, שהכל נגרר אחר הראשית, ובאשר הראשית היתה בדביקות ואהבה וביחוד הש"י ונהפכו כל הדינים לחסד ורחמים אחר הראשית נגררה כל הגלות. ולזה ה' מתכוין מתחילה, שכאשר יבוא יוסף לנגד עיניו ותתעורר בו אהבה יגביה את האהבה לשרשה למען תהי' ראשית בואו לגלות באהבה ודביקות ויחוד הש"י. וע"כ יוסף אף שבודאי בראותו את יעקב אביו נתעוררה לו ג"כ אהבה והגביה את האהבה לשרשה כמדת הצדיקים, אעפ"כ לא קרא את שמע, באשר לא היתה אז אצלו תחילת בואו לגלות ולא תחילת מתיחת הדין להמתיק אותה ביחוד הש"י. והבן הדברים מאד: וזכה יש לפרש ענין ההבדלה במוצש"ק כאמרם ז"ל קדשהו ביציאתו, היינו בתחילת הכניסה לששת ימי המעשה שהם כעין גלות לעומת יום השבת, ע"כ מתקשרים אז באהבה ובברכה, ועל היין דוקא דשרשו למעלה במקום דכל חדי וכל ברכאן מתמן נפקי כמ"ש הזה"ק, ואחר ראשית ימי המעשה נגרר הכל כענין

הנ"ל. ואולי מזה נסתעף מנהג החסידים ואנשי מעשה לכוון שתהי' הסעודה השלישית דוקא אז להמשיך הקדושה והדביקות שמתדבקים אז בהש"ית בשירות ותשבחות רעוא דרעוין ביציאת השבת והכנסת ימי החול, והכל מטעם הנ"ל, רק שם שמדת הדין מתוחה ה' צריך לק"ש ויחוד השי"ת כדי למתק הכל בשורש היחוד, ובכל מוצש"ק אין צריך לזה רק לאהבה ודביקות לכד, כדי שיהיו נגררים כל ששת ימי המעשה אחר ההתחלה:

אש קודש (פרישת ויגש שנת ת"ש)

...וזה הרמז גם הלאה ביוסף שנפל על צוארו של יעקב, ויעקב לא נפל על צוארו של יוסף, ופרש"י שקרא ק"ש ונדעת הקושיא בספרי כ"ק אא"מ ה"ה"ק זצוק"ל למה דווקא בשעה זן קרא ק"ש, ולמה לא קרא יוסף ק"ש אז, ולהנ"ל כיוון שגם כאן כתיב ויפול על צוארו, מרמז ג"כ להנ"ל שיוסף בכה על העול שבצואר, והיינו שישאל באים עתה לגלות מצרים, ואיך יקיימו עול המצוות אשר בצוארם, והראה לו יעקב אבינו ק"ש, פשוט במסירות נפש, וגם כי איתא בספה"ק מאור ושמש שהאיש שאומר בבוקר ק"ש כתיקונה, אז עבודתו את ה' שבכל היום עולה כתיקונה. (ה' אלו קינו ה' אחד).

העמק דבר

...וכך העניין שיוסף תקע עצמו לדבר החלום שעתיד השמש להשתחוות לו. והוא אביו. והרבה להשתדל ע"ז עד כה ולא עלה בידו. ע"כ עלה בדעתו שיבא לקראתו בבגדי מלוכה ומכש"כ לפי מה שכתוב שפרעה שלח לו הכתר. והיה סבור יוסף שיעקב יכירנו מ"מ וישתחוה לו מפני כבוד המלוכה. או אפילו אם לא יכיר אותו ויהי סבור שהוא פרעה וישתחוה לו. יהא בזה האופן מתקיים החלום. אבל באמת לא הכירו יעקב מתחילה וכסבור שהוא פרעה והשתחוה לו שהרי כבר נודע לו שפרעה גזר שיבואו לשם ויהיו משועבדים אליו. ואחר כך הראה עצמו יוסף לאביו והיה לאביו תרעומת בליבו עליו כי אע"ג שיעקב שמר דבר החלום ולא התקנא בו. מ"מ לא באופן שיוסף עצמו יהא גורם לדבר להשפיל את אביו לפניו. ע"כ מה עשה להסיח דעתו כרגע? קרא ק"ש בדביקות ואהבת ה', שיש בזה כוח להסיח דעת מכל דברי עוה"ז.

מלפני"ם

ולדעת חז"ל יוסף בכה ויעקב קרא ק"ש, ר"ל שגדר אהבת ה' שלא יצויר עם אהבה זו אהבת זולתו, ובאשר בעת ההיא ראוי שנתעורר בלב יעקב אהבה עצומה ליוסף אשר התאבל עליו ימים רבים, קרא אז ק"ש ורשפי אש שלהבת אהבת ה' גבר בלבו על אהבת יוסף עד שלא פנה אליו כלל, אחר שמסר נפשו במחשבתו במסירת נפש על אהבת ה', כמ"ש ר"ע כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה ואהבת את ה' מתי יבא לידי ואקיימהו, ע"כ אמר אמותה הפעם שמשותקק למות הפעם באהבת ה' על קדוש שמו, שאין לו עוד בעוה"ז כלום, אחרי ראותי את פניך כי עודך חי, ואתה תהיה במקומי על תבל ארצה, ואני אשוב אל מקומי בשמים:

גור אריה

ואמרו רבותינו ז"ל שהיה קורא קריאת שמע. והקשו למה יוסף לא קרא קריאת שמע כיון ששעת קריאת שמע היה, שדוחק לומר שהקדים או שאחר כי זריזין מקדימין (פסחים ד.). ושעה אחת לכלם, ועוד מנא לן שקרא קריאת שמע - שמא התפלל, ויש לתרץ כי יוסף קרא קריאת שמע, וקיימא לן כרבי יהודה (ברכות יג.) שבאמצע הפרק מפסיק לשאול מפני היראה, והיינו יראת אביו, ולפיכך היה מפסיק בקריאת שמע, אבל יעקב לא היה מפסיק וקרא קריאת שמע. אמנם יש לדעת ענין קריאת שמע שהיה קורא ובזה יתורץ מה שלא היה קורא יוסף קריאת שמע, לפי שכאשר בא יעקב וראה את יוסף בנו מלך, בא בלבו אהבתו ויראתו של הקדוש ברוך הוא איך מדותיו הם טובות ושלימות, ומשלם שכר טוב ליראיו. וזהו מדת החסידים אשר יקרה להם טוב מתדבקים אל הקדוש ברוך הוא על הטובות והאמת שעשה עמהם. וזהו קריאת שמע שבו נזכר ייחוד מלכות שמים (דברים ו, ד) ואהבתו (שם שם ה). וראוי היה לקרות קריאת שמע כאשר בא אליו יוסף אחר הצער הגדול אשר היה לו בעבורו, ועתה ראה אותו מלך, היה אוהב את הקדוש ברוך הוא אשר עושה לו זה, וקבל מלכותו ואהבתו ויראתו, וזהו נכון למבין:

הפשרת אברכים (קטו-קיז)

גם ההתרגשות שאינה ערומה לגמרי, לא הרגשה לבדה, אף לא בהתלבשות ורצון לעשות או להגיע לאיזה דבר, רק שמחה או תוגה מאיזה דבר שעבר עליך, לא של מצווה ולא להיפך מתאוה, רק מאיזה עניין של

רשות שעבר עליך, לא ביגיע רבה תוכל לתקן כמו בהתרגשות סתמית. ורגשי נפשך אשר לך בשמחה או דאגה בדברי עולם הנוגעים לך, אותם בעצמם תרחיב ותדבר בהם לה' ואז מעצמה נפשך תעלה להתרגשות קדושה. כי באיש הישראלי גם בכל מין התרגשות אפילו של מסחר ושאר ענייני הגוף הן של שבירת הלב הן של שמחה - יש בו צד גילוי הנפש, רק שמכסה הוא בלבוש של צרכי העוה"ז, וצריך אתה להשתמש עם שעת הכושר זו. שכשתרגיש מין של שבירת הלב אפילו מצרכי גופך, תלך תיכף הצידה ותעמוד עצמך אל הכותל וגם בזה כמו בהנ"ל תאמר איזה פרקי תהילים מעין המאורע שלך ולפי דאגתך. למשל, אם דאגתך עתה מן שונאך, התפלל פרק ג', "מה רבו צרי רבים קמים עלי וכו'", ואם דאגה אחרת תתפלל, "טבעתי ביון מצולה" וכו'.

ולא שתבוא פתאום מן השוק ותדבר דיבורים בלא לב ובלא מוח, רק תתבונן מקודם בדאגותיך, דאגות אלו המונעות אותך ומצערות לך כ"כ הרבה, ואל מי תלך ומי יושיעך, אם לא הקב"ה הכל יכול אב הרחמן. ואתה מתקרב עתה לפני כסא כבודו, ובמחשבתך תצייר את כבוד ה' שעומד לפניו יתברך ומתחנן...

וכן בשעה שתרגיש בקרבך שמחה, אף אם היא שמחה מן ישועה גופנית, לא תעזוב את שעת הכושר של ניצוץ התגלות נפשך, ותעמוד בזוית ותאמר איזה פרקי תהילים... ובדרך הזה לא תעזוב, אפילו אנחה היוצאת ממך, כי אפילו מן האנחה פשוטה קטנה וקלה גופנית שיוצאת מקרב הלב, לב ישראל, יכולים לפעול התגלות גדולה בנפש ולקרבה על ידה אל ה'.

בני מחשבה טובה (עמוד 44 אות י"ט)

...שכל מין התעוררות מאיזה סיבה שתהיה, פותחת את מפתחי הנפש אשר ע"י נוכל להוציאה, ולהטותה לקדושה, ואפילו אם מרמה האיש את עצמו בהתעוררותו והתרגשותו אם רק אינו מכווין בזדון להטעות את חבירו או את עצמו גם כן טובה היא, כי בין עשרה התלהבויות רמיות תמצא אחת אמיתית, והמחקרים הנ"ל שאינם נותנים את הרגשותיהם לצאת ולהתפשט מפני חקירתם ישארו בחקירתם, וכל ימיהם רק ריקות ויבשות, טמטום הלב וחשכת המוח, ה' יצילנו מהם ומהמונם....